

Feminizm globalny (globalizacja i feminizm). Kilka uwag na marginesie książki
Saskii Sassen *Globalizacja. Eseje o nowej mobilności ludzi i pieniędzy*

Harriet Bradley, socjolożka z University of Bristol, autorka wydanej niedawno w Polsce związanej monografii dotyczącej zagadnień płci, kategorię *gender* stosowaną w socjologii, definiuje następująco: „Płeć¹ odnosi się do zróżnicowanych i złożonych relacji między mężczyznami i kobietami, obejmujących system reprodukcji, płciowy podział pracy oraz kulturowe definicje kobiecości i męskości” (Bradley 2008, 11).

Badaczka dodaje jeszcze, przytaczając prace innych naukowców, że kategoria płci (*gender*) należy do pojęć aktywnych, tzn. powszechnie używanych, pojawiających się w wielu różnych kontekstach i mających tendencję do poszerzania swoich zastosowań. Mniej więcej od lat 70. na zachodzie, płeć stała się problemem badawczym i ważną kategorią analityczną, zwłaszcza w naukach społecznych i szeroko rozumianej humanistyce. Bradley opierając się na badaniach Barbary Marshall przestrzega jednak przed postrzeganiem kategorii *gender* wyłącznie na poziomie podmiotu, jako ułożonej przede wszystkim w jednostce. Jak bowiem pisze Barbara Marshall: „Płeć nie jest tylko psychicznym porządkiem różnicy biologicznej — jest ona społecznym porządkiem tej różnicy” (Marshall, *Engendering Modernity*, cyt. za: Bradley 2008, 109).

Do Polski *gender studies* dotarły w połowie lat 90. i jeszcze do niedawna przez wielu naukowców nie były traktowane poważnie. Obecnie postawa lekceważąca powoli zanika, stosunek do feminizmu ulega zmianie, a przyczyniają się do tego tłumaczone i wydawane w Polsce książki, które w całości lub jako metodę pomocniczą stosują narzędzia i kategorie badawcze wypracowane przez *gender studies*.

W nowoczesne pojmowanie feminizmu wpisuje się książka Saskii Sassen *Globalizacja. Eseje o nowej mobilności ludzi i pieniędzy* (2007), wydana w Polsce przez Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego w serii *Cultura*. Pozycja ta doskonale ilustruje współczesną obecność problematyki płci w zachodniej nauce: czasy rewolucji mamy już za sobą i wraz z nimi przeminęła potrzeba wydawania płomiennych manifestów, na kilku stronach rozstrzygających całość kobiecych spraw. Dziś większość stanowią prace rzetelnie zajmujące

¹ Termin *gender* w polskim tłumaczeniu występuje jako płeć.

się tym czy innym wycinkiem świata, opisujące go nie tyle z feministycznej perspektywy, co z uwzględnieniem tejże. Także i w tej pracy Saskia Sassen nie jest feministką piszącą o ekonomicznych aspektach życia kobiet. Prezentuje się bardziej jako ekonomistka dysponująca pogłębioną feministyczną świadomością i o nią też wzbogaca swe ekonomiczne analizy. Książka zgodnie ze swym tytułem przedstawia polityczne, gospodarcze i kulturowe wymiary globalizacji włączając do swoich rozważań zagadnienia feministyczne. Przykładem tego jest część II, zatytułowana *Kobiety pod ostrzałem*, w której Sassen analizuje globalną gospodarkę wykorzystując narzędzia *gender studies* oraz zastanawia się nad procesem wcielania kobiet Trzeciego Świata w szeregi najemnej siły roboczej.

W eseju *Ku feministycznej analizie gospodarki* badaczka do opisów globalnej gospodarki, należącej do głównego nurtu badań, dodaje analizę feministyczną, która pozwala na znacząca reinterpretację głównych cech gospodarki globalnej. Sassen poddaje analizie dwie główne właściwości organizacji władzy gospodarczej i politycznej: wyłączną terytorialność i suwerenność, a następnie operacjonalizuje je w kategoriach miasta globalnego i prawa międzynarodowego (ze szczególnym uwzględnieniem kodeksów praw człowieka). Nowością takiego ujęcia jest włączenie takich kwestii jak międzynarodowe prawo publiczne i finanse do szeroko rozumianych studiów feministycznych.

Drugi wyraźnie feministyczny esej zawarty w książce to tekst dotyczący kobiet Trzeciego Świata. Autorka poddaje w nim analizie zjawisko wcielania kobiet Trzeciego Świata w szeregi najemnej siły roboczej i stwierdza, że jest to proces globalny, który jednak w różnych miejscach przyjmuje swoiste formy. Badaczka zwraca uwagę, że w dotychczasowych badaniach nad migrantkami skupiano się prawie wyłącznie na ich sytuacji rodzinnej, obowiązkach domowych i na tym, jak migracja do silnie uprzemysłowionego kraju wpływa na postrzeganie kobiecości. Wkład Sassen polega na dodaniu jeszcze jednego czynnika — badaczkę interesuje, jaki wpływ na kobiety Trzeciego Świata mają globalne procesy restrukturyzacji w gospodarce światowej. W konkluzji autorka stwierdza: „feminizacja podaży pracy i konieczność zapewnienia odpowiedniej podaży pracy ze względu na autonomizację mieszkanki krajów rozwiniętych łącznie wytwarzają popyt na typ pracownic, który reprezentują imigrantki. Sugeruje to, że płci kulturowej nie można rozpatrywać w izolacji od tych własności strukturalnych i że uwzględnienie tylko płci kulturowej nie wystarcza do opisu położenia migrantek, zarówno wewnętrznych, jak i migrujących do innych krajów” (Sassen 2008, 125).

W obu omawianych esejach Sassen skupia się na procesie, który nazywa fragmentacją suwerenności, w wyniku którego funkcje regulacyjne, zarządzane wcześniej przez państwo

narodowe, przejmują instytucje ponadnarodowe, pozarządowe albo prywatne. Fragmentacja ta, jak wykazują działania pozarządowych organizacji feministycznych, może stworzyć nowe szanse dla kobiet jako podmiotów prawa międzynarodowego. Stąd już tylko krok do stworzenia międzynarodowego społeczeństwa obywatelskiego i właśnie rozważania Sassen dostarczają teoretycznej podstawy do budowy takiego globalnego społeczeństwa.

Literatura:

Bradley H.; 2008, Płeć, przeł. E. Chomicka, Warszawa: Sic!

Marshall B.; 1994, Engendering Modernity: feminism, social theory and social change, Cambridge: Polity

Sassen S.; 2008, Globalizacja. Eseje o nowej mobilności ludzi i pieniędzy, przedm. K. Anthony Appiah, przeł. J. Tegnerowicz, Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego